

تەردەستانەيە لە نيوان جەمسەرەکاندا؛ لەپال ئەوەيشدا زۆر لايەنگيرى مەزەبەكەيەتى”؛ ئەم دوو خالە “شيعە ھەلپەرسەت و ترساوھەکانيش” بەرھەو لای ئەو کيش دەکەن.

تەنانەت دواى ئەوھى لە حکوومەتيش چووھ دەرھوھ، ھەرھەك باوکی پرۆژەى سياسىي شيعە ماىھوھ. ھەر کاتيک سيسئەمەكە دووچارى ھەرھەشە بيبئت، حزبەکانى ئەو “تائيفە” يە ھاناي بۆ دەبەن؛ تەنانەت ئەگەر ھەرھەشەكە لەناو شيعە خۆيشيىھوھ بيبئت. ئيتر ھەك سەرکردەيەكى پيشووى حزبى دەعوە دەلبئت، ماليكى خۆى “باوکی دامەزرىئەرە و ھەموو ئەوانى تر كور و نەوھن.”

ماليكى خۆى ھەك “رەزگارکەرى شيعەى عيراقى ھاوچەرەخ” ناساندوھ. کاتيک موقتەدا سەدرى سەرکردەى رەوتى سەدر ھەولئى دا لايان ھەلبگەرپئەتوھ و لە حکوومەت دەريان بکات، ھەرھەھا كە ھاوپەيمانئيتى سوننە و كورد (٢٠٢٠) ھەولئى خۆيان دا، ھەر ماليكى بوو كە سەرلەنوئ شيعەکانى كۆ کردوھ. بە راي زۆر كەس، لەو كاتەوھى حکوومەتەكەى محەمەد شىعە سوودانى پيک ھاتوھ، رۆلئى ماليكى لە “چارچيۆھى ھەماھەنگى” دا بووھتە ھۆى ئەوھى ھەك سەرپەرشتيارى دەولەتى قوولئى شيعە، دەربكەوئت. لە عەقلئى ماليكىدا، ئەو تاكە قوولاييىھەتى.

سەرۆكۆھزىراني پيشووتر، چاوھروانيئى ئەوھى لە ھاوپەيمانەکانى ھەيە بەسەر پيگە ميژووييىھەكەى ئەودا و سنوورى سەرۆكايەتبيىھەكەيدا باز نەدەن، بەلام ئەگەر كەسانئىك كە ماليكى خۆى دروستى كردوون و پرۆژە سياسىيەكەيانيشى بۆ خولقاندوون، ليئى ھەلبگەرپئەتوھ، چى روو دەدات؟ ئەگەر سوودانى پريارى دا خۆى بۆ جارى دووھم بپاليوئيتەوھ، چى دەبيئت؟

“كۆرە گومراکە”

کاتيک ھيژەکانى ئەمريکا عيراقيان داگير کرد و پزئيمي “سەددام حسين” يان رووخاند، سوودانى ئەندازيارى كشتوكال بوو؛ لە پاريزگاي ميسانى باشوور كاري بۆ حکوومەت دەکرد. ئەو فەرمانبەرئىكى پلەبەرز بوو و، كورئى خيژانئىكى شيعەى ئۆپۆزيسيۆن بوو، بۆيە كرا بە ريكخەر لە نيوان ئيدارەى شار و دەسەلاتئى فەرمانرەواى ئەمريكى لە بەغدا، بۆ بەريکردنى كاروبارەكان.

لە سالانى دواتردا، سوودانى پلە بە پلە لە ئيدارەى گشتيدا سەر كەوت. ئاشكرا بوو كە ئەم پياوھ شارەزاي ژيانى ناو دامەزراوھ حکوومبيىھەكانە و، دەتوانئيت لە بەردەم ھەلكشان و داكشانەكانيدا خۆى رابگرئيت. ھەك ژمارەيەك لەو سياسىيانەى لايەنگرى ئەون، دەلئين؛ بە شيۆھيەكى زۆر شارەزا و ليژانانە دەزانئيت رەفتار بکات.

وا ديارە ماليكى دركى بەوھ كردووه كە سوودانى “پياوھ گونجاوھەكە” يەتى. ئيتر لە حکوومەتەكانى دواتردا ھەك روكنئىكى جيگير وا بوو؛ لە سئى حکوومەتدا ھەزيرى مافى مروؤف و بازرگانى و كار و پيشەسازى بووھ. پياوئى ريزى دووھم يان كەميك خوارتر بوو، بەلام لە رووكارى گشتيئى پرۆژەى شيعەدا، بە دريژاييى سالان ديار بووھ.

لە سالئى ٢٠١٩، سەدان ھەزار لاوى شيعە ناپرەزايييان بەرامبەر حکوومەت دەربىرى. سوودانى لە پاپۆرى حزبى دەعوە دا بەزى و سوارى بەلەميكى بچووك بوو. حزبى “رەوتى دووفورات” ي دامەزراند و ھەولئى دا

بجیته ناو یانهی گه وره پیاوانی شیعه وه. دواى دوو سال و به ریکه وتنیکی قورس، کرا به سه رۆکی حکومهت.

له تشرینی یه که می ۲۰۲۲، سوودانی چوه مالی هادی عامری و کاغزیکی پی بوو؛ چهند خالیکی تیدا بوو که داواى ده کرد سه رپرشتیاری حکومهت له “چوارچیوهی هه ماههنگی” پیانه وه پابه ند بین. مالیکی و قهیس خه زعه لی، سه رکرده ی جوولانه وهی “عه ساییبی ئه هلی هه ق” لای خو یانه وه خاله کانی خو یان خسته به رده می سوودانی تا له ماوه ی پۆسته که یدا جیبه جییان بکات.

ناوه رۆکی ئه و نامه یه ی درایه دهستی سوودانی، په رچکرده وهی “عه قلی مالیکی” بوو، که دواتر دزه ی کرده ناو گوتاری “چوارچیوهی هه ماههنگی” یه وه؛ به وهی “ئه ندازیاریکی کشتوکال راسپیردراوه ئه رکی سه رۆکوه زیران وه ریکریت.” سوودانی ویستی له وه زیاتر و گه وره تر بییت. به هیمنی له حکومهت ده سه کار بوو، چونکه رۆژانی سه ره تای ته رخان بوو بو پاکتاوکردنی که لتووری مسته فا کازمی پیش خو ی. لانیکه م رینماییه کانی ‘چوارچیوه’ جه ختیان له سه ر ئه وه ده کرد.

خواسته کانی سوودانی

دواتر سوودانی به ئامازه یه کی به هیزه وه خواسه کانی خو ی ئاشکرا کرد. خو ی و ژماره یه ک له وه زیره کانی وه ها پیشکesh کرد، که ده یانه وییت ته رکیز بکه نه سه ر خزمه تگوزاریه کان و گه شه پیدان؛ ئه مه ییش دواى ئه وه ی بوودجه یه کی سیینه ی به پشتیوانییه کی دارایی گه وره وه بو زامن کرا.

به نیسه ت چوارچیوه ی هه ماههنگییه وه، حکومه تییک خزمه تگوزاری پیشکesh بکات، مه ترسیی سیاسی نییه؛ بگره وه ک سیاسییه شیعه کان ده لاین، “له خولقاندنی قورساییه سیاسییه کاند” ئه مه هیچ مانایه کی نییه. ئه وان ئه مه وه ک “خزمه تکردنیکی پیچه وانه ی به قازانجی خو یان” ده بینی، له گه ل به رده وامبوون له چاودیرکردنی خواسته کانی سوودانییدا. ژماره یه ک سیاسه تمه دار ده لاین دواى دوو سال له فه رمانزه واییکردن، سوودانی کۆنترۆلی نزیکه ی ۵۰ په رله مانتاری کردوه که به کرده وه له “چوارچیوه ی هه ماههنگی” جیا بوونه ته وه؛ ئامازه ییش ده کات بو ئه وه ی هه ر په رله مانتاریکی پیشوو ئه گه ری ئه وه ی هه یه له بارسته نوییه که ی سوودانییدا له په رله مانی داهاتوو، ئاماده بییت.

ئه و زه بره پرنزازره ی به ر چوارچیوه و مالیکی کهوت – سوودانی هیواداره وا بییت – هاوپه یمانییتی سوودانییه له گه ل سی پاریزگار به هیزه که دا: ئه سعه دی عیدانی له به سه ره، محمه د مه یاحی له کوت، نه سیف خه تابی له که ره به لا. هه رسیکیان له “چوارچیوه ی هه ماههنگی” هه لگه راونه ته وه. “شه رق ئه وسه ت” قسه ی له گه ل چهند سه رکرده یه کی شیعه دا کرد، که سه رقالی خه ملاندنی بکه ره کانن به ژماره؛ ئه وان قورساییه سوودانییان به نزیکه ی ۶۰ په رله مانتاره وه به زیاتر خه ملاند. خه لکانیک هه ن گه شبینن به وه ی قورساییه که له مه ییش زیاتر بییت.

دانراوه کانی ناو حیسابی مالیکی

له ئاداری رابردودا، مالیکی ریگه ی له سوودانی گرت. بو باسکردنی چاره نووسی سوودانی، خو ی به نمونه هینایه وه. له دیمانه یه کی ته له فزیونیدا وتی: “له هه لبژاردنه کانی سالی ۲۰۱۶ دا ۱۰۳ کورسیم برده وه

و نهبوومه سهروكي حكومته (...). چونكه سازانى سياسى پرووى نه؛ ئىستا ماناى چييه كه سيك ٦٠ كورسى به دهست بهيئيت؟ هيچ! به تهنيا ژمارهكان بهس نين.

به گه پانهوه بو ئه و ميژووه، ماليكى به كردهوه براوه بو، به لام چونكه نهيتوانى كوڤايى شيعه و كورد به دهست بهيئيت، ناچار بوو حهيدر عهبادى له ريزهكانى دهعه دهر بهيئيت وهك به ديلىك بو "ريزى دوهم" كه سيمايهكى نهرم بوو وهك سوودانى ئىستا. جياوازييه كه ئهويه كه عهبادى گه رچى به بوودجهيهكى نيمچه به تالهوه ئهركى جهنگى دزى داعشى كه تبووه ئهستو، هر گه پرايهوه بو ناو ريزهكانى "چوارچيوه" و به دهگمهن نهبيت سه رچيلى زياترى نه ده كرد.

بوچى ماليكى پيداگرى دهكات له سهه ته سكر دنه وهى بو له بهردهم سهروكوه زيرانى ئىستادا؟ سه ركردهى هاوپهيمانيى "دهولهتى ياسا" پيى وايه كه "شتيكي قبوولكر او نيهه كه سيك سهه به تو بيت، كه چى پاره له كومپانيايهك رابكيشيت كه هى تويه." سياسيهكى ئاگادار بهم ساده ييه باسى ئه وه دهكات كه ئىستا ماليكى چون بير دهكات وه.

ماليكى پيى وايه كه سوودانى له رهسدى سياسى ئه وه دهبات، ئامرازهكانى دهولهتى قوول بهكار دهه يئيت، دهست بو جه ماوهره تاييه ته كهى ئه وه دهبات، له دهره وهى هاوكيشه كه، له دهره وهى گرنگترين هاوپهيمانيى عيراق، هاوپهيمانيى نوئى دروست دهكات. كه ماليكى چاوديريى ئه م گورانكار يانه دهكات، بيري دهكه ويته وه كه ئه و خوى "سوودانى دروست كرد و، دهبيت هر خويشى بيگه ريئيته وه بو ناو سيستمه كه". ئه وهى راستى بيت، ئه و باوهرى بهمه هيه.

له گه ل ئه وه يشدا، له ئىستادا ماليكى ناتوانيت شهريكى كراوه له گه ل سوودانى بكات، چونكه نه ريتهكانى رهوتى راستره وهى شيعه عيراق و پيوستيهكانى گه شه كردن و گه شانعه وهى دهستان گرتووه، ههروهها سهروكي حكومه تيش چيتر ئه وهنده ئاسان نيهه؛ ئىستا هه مان ئه و كه سه نيهه كه به وه رهقهى "ماف و ئهركه كانه وه" خوى كرد به مالى عامريدا. ئىستا بووه به چه قيك بو سازانى ئيرانى - ئه مريكى؛ ئه م هيش باشترين روله كه دهبيت سهروكوه زيرانى عيراق بيگه ريئيت. ئه ي ماليكى له و پوستانه هه ر وا نه بوو؟

ئه وهى ماليكى دهتوانيت له ئىستادا بو خستنى سوودانى كوئه هاوپي بيكات، ئهويه - له مهوداى دووردا - ياسايهكى نوئى بو ههلبزاردن دابريئيت كه سهروكي حكومهت له هه موو دهسترويشتوويى و توانايهك تا سامانى دهسهلات له ههلبزارندا بهكار بهيئيت، دابمالييت. خويشى هر وا دهليت؛ دهيه وييت سوودانى له و دهره ته ببهش بكات كه ماليكى خوى له سالى ٢٠١٠ دا ههيوو.

سه رچاوهكان دهلين دوو مانگه پسپورانى ههلبزاردن له گه ل ماليكيدا كار دهكهن بو دارشتنى ياسايهكى نوئى بو ههلبزاردن و ئىستا له قوناغيكى پيشكه وتوودان، به تاييهتى دواى به شداريكردى ياريكه رانى سوننه و كورد له كه شوه واكه دا. به لام جيگه ي سه رنجه كه ماليكى ئامادهيه بو دارشتنى ياسايهك كه بردنه وهى بو فراهه م ناكات، به لكوو دورانى سوودانى بو مسوگه ر دهكات.

له مهوداى نزيكدا، ماليكى ههولى ئه وه يش ده دات هاوپهيمانانى سوودانى راو بكات و بيانخاته داو. برباردروستكه رانى ناو چوارچيوه ي هه ماههنگى دهلين، كاتيک سوودانى دهگاته كوئا مه ترهكانى ههلبزاردى داها توو، شانسى دهبيت ئه گه ر بتوانيت يهكيك له سى پاريزگار به هيزه كه لاي خوى بهيئيته وه. وهك

سیاسییه کی عیراقی دهلیت: "مالیکی هرسیکیان دهرووخیئیت".

سوودانی ئاسان نییه

سه روکی حکومته ده زانیت که له ههلبژاردنی داهاتوودا شیععه کان پروبه پروی دینامیزمیکی نوئی دهبنه وه، که رهنگه تییدا دارشتهی "چوارچیوهی هه ماههنگی" کۆتاییه که ی بگاته له تبوون و گۆرانیان بو چهقی قورساییی نوئی؛ به شیک له پلانه که ی سوودانی ئه وه یه سه روکی یه کیکیان بیته. سوودانی ده توانیته ریگه له یاسا نوئییه که ی ههلبژاردن بگریته و هه وه له کانی حزبی دهعه پووچه له بکاته وه. که سانیکی نزیکه دهلین: "سه روکی حکومته و توویژیکی قورس له گه له سوننه و کورددا دهکات. کۆمه لیک سازشی نوئی هه یه که رهنگه قایلین بکات چیشتهخانه که ی مالیکی جی بهیلن".

گرچی له عیراق هیشته وهی هاوپه یمانان زامن نییه، به لام سوودانی هه وه له ددات لای خوئی بیانیه لایته وه؛ هاوکاتیش کار دهکات بو پراکیشانی پالیوراوی زیاتر له ناو شیععه به هیزه کاندایا، به تاییه تی پاریزگارن و سه ربازییه کان. "سوودانی له مالیکییه وه فیڕ ده بیته" و به شیک له ئاژاوه که ی ناو چوارچیوهی هه ماههنگی "له خو بایبوونی باوانی دامه زینه ر و، بیزاربوونیانه له جه ساره تی قوتاییه کان". سه رکرده یه کی شیععه دهلیت، سوودانی تاکه یاخی نییه؛ خه زعه لییش له هه ولیدا بو تیپه رین له مالیکی، هه مان ریگه ده گریته بهر.

ئه وه که ئاگاداری که شوه وهی جهنگی سارده له گه له مالیکیدا و مه یلی به لای سوودانییاده، دهلیت "سوودانی خوئی وهک شه ریکیکی متمانه پیکراو پیشکشی یاریکه ره سه ره کییه کانی ناوچه که، به ئیرانیسه وه، دهکات." له سه ره ریگه ی شه ریکایه تی پر به لاین و پیوه ست به ریکه وته کانی هیورکرده وه وه راده وه ستیته، له په یوه ندیدا به شیوه یه کی نوئی بو رۆژه لاتی ناوه راست که بناغه که ی پاراستنی لانی که می سه قامگیرییه له عیراق.

"سیداره کانی" ههلبژاردن

له کۆتا سالی ته مه نی حکومه تدا، جهنگی نه رم شیوه یه کی گهرمتر وه رده گریته. زۆریک وا گومان ده بنه پشیوییه کانی ئه م دواییه ی عیراق له سه ره "که یسه کانی گهنده لی و تیوه گلانی کارمه ندانی حکومته له فایلی گومانواییه وه" به ته نیا هه ره خوگه رمکردن و ئاماده کارییه بو ئه وه ی پرو ددات. مالیکی و سوودانی پروبه پروبوونه وه ی سنوورداریان هه بووه. سوودانی چهنه گی میکی برده وه، به لام سه رکرده ی "ده وه له تی یاسا" ش چهنه خالیکی تو مار کرد.

سیاسییه کی کورد نمونه یه ک بو ئه مه ده هیئته وه: "له چهنه مانگی رابردوودا، سوودانی هه ولی دا به یاریده ی براوه کانی ههلبژاردنه ناوخیییه کان، دهستی بگاته هه ردوو حکومه تی ناوخیییه دیاله و که رکووک، به لام مالیکی شاره زا و لیژان، پۆستی پاریزگاری له یه که میاندا یه کلایی کرده وه و له دووه میشدا سازانه کانی سوودانیی شکاند." سیاسییه کی سوننه ی به شدار له دانوسانه نه یئیییه کاندایا دهرباره ی هه موارکردنی یاسای ههلبژاردن، دهلیت: "له ئیستا به دواوه، سیداره کانی ههلبژاردن هه لده خرین" و، پیشبینی نه خشه یه کی نوئی بو شیععه دهکات که کاریگه ری له سه ره هیزه سوننه و کورده کان ده بیته.

له گه له وه میشدا، ئه وه ی سیاسییه شیععه کان دهرباره ی جهنگی نه رمی نیوان سوودانی و مالیکی دزه ی پی

دەكەن و ئەوھى خەرىكە ھەولەكانى ئىسكشكاندن پىي بگات، پەردە لەسەر نىگەرانییەكانى پەوتى پراستپەوى شىعە ھەلدەمالن كە دوای دوو سال لە دەسپۆشتووی و بەخۆنازىن، ترسى لە ئایىندە ھەيە.

مالىكى لارىي نىيە لەوھى سوودانى سەرۆكى بارستەيەكى بچووكى پەرلەمانى داھاتوو بىت. سەرکردەيەكى چوارچىوہ دەلپت: “نموونەكەى عەمار ھەكىم و ھادى عامرى و ئەوانى تر كە لە خولگەى دە كورسيدا بخولپنەوہ، خراپ نىيە” چونكە ئىستا شەپەكە “گەمەى ژمارەكان” ھەموو شتپك بۆ ديارىكردن و رىگرىكردن ھەگەر دەخرىت بۆ ئەوھى شتى ناكاو پروو نەدات. “دەسەلاتى ژمارەكان سەر دەكەويت” چونكە باوہرە باوہكەى شىعە ئەوھىيە كە كارىگەرىي فاكترە كلاسىكىيەكانى ناو دىمەنى ھەلبژاردن، ھەك مەرجه عىيەتى ئايىنى و ئەمرىكىيەكان؛ لە پووكانەوہدان. “لەبارەى ئىرانىش واى پى باشترە لە دوا ساتدا و دوای ئارامگرتن و چاودىرپىيەكى زۆر، ئىنجا دەستپۆھردان بكات.”

بەلام سەرکردەكانى شىعە چاوەرپىي چىن لە كۆتايىي ئەم جەنگە؟ زۆرىك باس لە سى بژاردە دەكەن: سوودانى خۆى پابگرىت، يان بە سەرپەرشتىي لايەنىكى سىيەم، لەگەل مالىكى رىك بكەويت، ياخود يەككىيان زەبرى قورسى بەربكەويت و بكرىتە دەرەوہ.

سەرچاوە:

<https://aawsat.com>